

Шляхами аптекарів Києва:

вулиця Саксаганського, будинки 108 та 139

Неподалік від центрального київського залізничного вокзалу проходить вулиця П. Саксаганського, кожен будинок на якій є самобутнім та цікавим своєю історією.

Проте ми поведемо розмову про будинки, пов'язані з фармацевтикою та аптекарською справою нашого міста.

Наша історія бере початок з будинку Когена, №36, що на Хрещатику, де містилася відома не лише в Києві, а й за його межами Університетська аптека А. А. Марцинчика.

Фармацевтична фірма Адольфа Марцинчика (батька) була заснована 24 лютого 1847 року. Фундатор фірми, син лікаря, здобувши університетську освіту, вирішив присвятити свою діяльність фармації, і з цією метою відбув за кордон, де три роки стажувався на хімічних фабриках Берліна, Відня, інших міст.

Повернувшись на батьківщину, він у 1847 році орендував одну з аптек у місті Києві, а згодом, 1866 року, відкрив аптеку на Хрещатику. Маючи достатньо коштів, володіючи широкими теоретичними і практичними знаннями в галузі фармації, А. Марцинчик зробив свою аптеку найсучаснішим на той час фармацевтичним закладом і завоював особливу довіру та увагу населення.

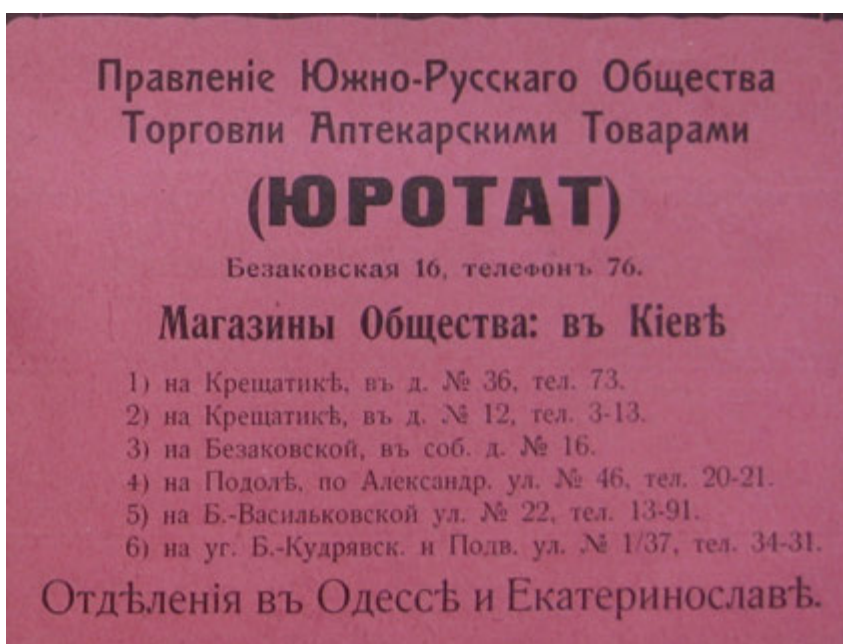
Після смерті засновника фірми справу продовжив його син – Адольф Адольфович Марцинчик (1846–1912). Він закінчив Першу київську гімназію, природничий факультет Московського університету і, наслідуючи батька, став провізором, залишаючись ним упродовж 50 років. Застосовуючи новітні способи вдосконалення в приготуванні медичних засобів, А. Марцинчик-молодший капітально перебудував аптеку і розширив лабораторію, попит на препарати якої зростав щодня.

Адольф Марцинчик (син)

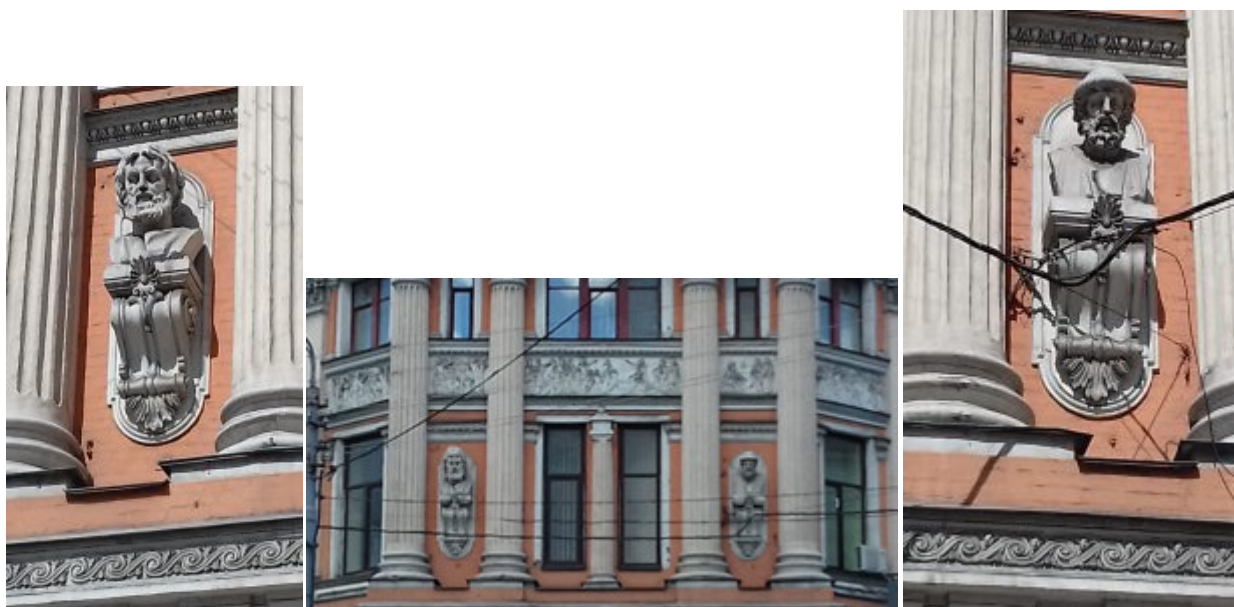
У 1881 році А. А. Марцинчика було обрано головою Київського фармацевтичного товариства. Того ж року він перетворив колишній аптечний склад братів Марцинчиків (Адольфа та Івана) на ПРТТАТ (рос. ЮРОТАТ) – Південно-російське товариство торгівлі аптекарськими товарами. Правління ПРТТАТ на 12 лютого 1884 року відкрило відділення складу на Подолі (Олександрівська вулиця), потім були відкриті склади на Великій Васильківській, №22, Хрещатику, №12 та №36.

Усе складалося вдало: мережа магазинів та аптек, лабораторія в центрі Києва. Але раптом – пожежа! У 1896 році в лабораторії братів Марцинчиків сталася пожежа. Крім того, що вони зазнали збитків, влада в ультимативній формі наказала перенести лабораторію на околицю Києва.

Унаслідок цих подій у 1898-1899 роках було споруджено спеціальне приміщення за проектом архітектора Хойнацького на розі вулиць Саксаганського і Безаковської (нині Симона Петлюри), куди перейшло правління і контора. Тут також було відкрито ще один склад.

Будівля була зведена в античному стилі, що за наших днів робить її значною пам'яткою архітектури Києва. У наші часи тут є на що подивитися. В архітектурному плані архітектор Хойнацький намагався витримати стиль неокласицизму, на фасаді є багато елементів у притаманній пізній версії коринфського ордера, торець будівлі, котрий виходить на перехрестя, прикрашають півколони. Такі саме півколони прикрашають в'їзні арки. Стіни з боку вулиць Саксаганського та Петлюри мають пілястри з капітелями композитного ордера. Над вхідними дверима ліворуч від входу розміщено бюст Гіппократа, праворуч - бюст Авіцени, які відіграли значну роль у становленні медицини.

На торці будинку на стінах поміж чотирьох пілястр від входу, між другим та третім поверхами розташовані стрічкові фризи з орнаментами і зображеннями з історії фармацевтики. Вікна другого поверху прикрашають сандрики – архітектурні обрамлення вікон із фронтонами. Дах прикрашають статуї сов, яких вважають символами мудрості аптекарів, а розташовані від птахів в різні боки стрічкові фризи продовжують ілюстрування історії фармацевтики. Цей будинок є однією зі значних пам'яток архітектури та історії Києва.

Аптека і склади пропонували найрізноманітніші аптекарські, хімічні та косметичні товари, патентовані засоби, мінеральні води, хірургічні інструменти, приладдя для аптек і шпиталів, мінеральні змащувальні олії, прилади й реактиви для цукрових заводів, фотографічних та інших лабораторій, а також – вироби власної лабораторії: медичне, косметичне й скипидарне мило, зубні еліксири, ароматичні води, пластирі, кефір, кисень. Аптека також проводила дослідницькі роботи й аналізи.

В аптеці Марцинчика продавали і знамените французьке вино «Сен-Рафаель», яке називали «кращим другом шлунка». Воно зміцнювало здоров'я, аптекарі запевняли, що воно «сприяє травленню» краще, ніж інші вина, що це – найбільш зміцнююче, тонізує і таке, що відновлює сили, вино. Покупці безкоштовно одержували брошуру де Барре «О Сен-Рафаэльском вине, как о питательном, укрепляющем и целебном средстве».

У 1897 році до складу персоналу аптеки й лабораторії А. Марцинчика входило 20 фармацевтів і 25 робітників, а річний обіг становив 40000 руб. У лабораторії було встановлено паровий двигун, вакуум-апарат, гідравлічний прес для видобування рослинних олій, машини для приготування пігулок, апарати для приготування спиртових та ефірних екстрактів, машини: бинторізальна та для приготування медичного й косметичного мила.

У 1920 році все майно Товариства було націоналізовано, а в самій будівлі тривалий час розташовувалося Київське обласне аптечне управління.

У період радянської України тут були Перша радянська хімфабрика, яка в 1954 році отримала назву ВАТ «Київмедпрепарат».

21 січня 1986 року споруду поставили на облік пам'яток архітектури і містобудування місцевого значення.

У 1990-х роках будинок капітально реконструювали.

У новітню добу приміщення будинку займали Територіальне управління Державної судової адміністрації в Київській області, Обласна державна податкова адміністрація, Обласне управління містобудування та архітектури, Обласний центр соціальних служб для сім'ї, дітей і молоді, фармацевтичні фірми, крамниці.

Ось який вигляд має будівля в наш час.

З боку вулиці Саксаганського є табличка, що повідомляє про належність будинку до пам'яток архітектури. Уся будівля зайнята

різноманітними підприємствами, зокрема, тут міститься Господарський суд м. Києва та Київське відділення Львівського науково-дослідного інституту судових експертиз, а ще кілька кафе та інших підприємств.

А ось вигляд зсередини.

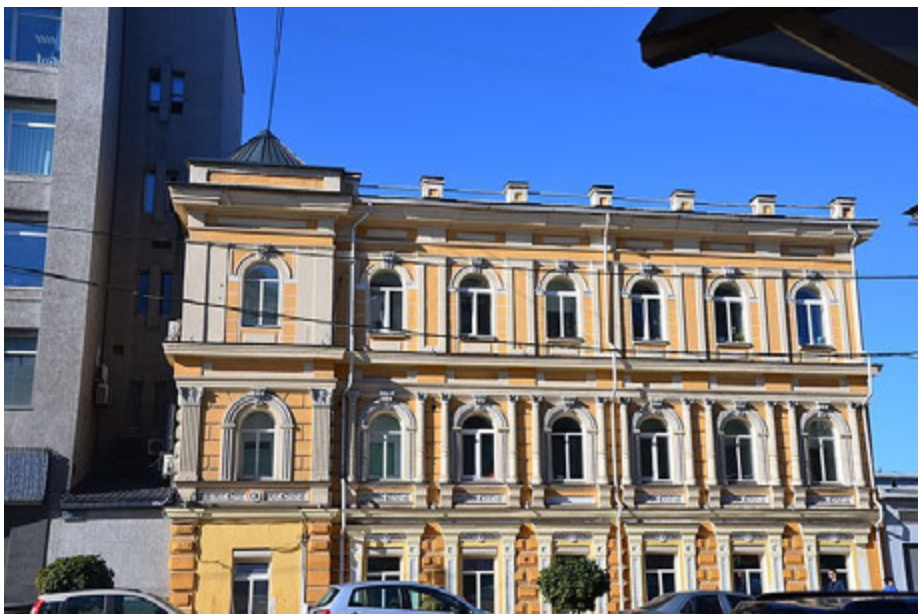

Двір має прямокутну форму та слугує в основному паркінгом для машин працівників підприємств.

З боку двору архітектура більш простіша та відрізняється за кольором.

Повернімося до наших видатних аптекарів. Брати Марцинчики розширювали свою компанію і в грудні 1897 року обладнану за останнім словом тодішньої техніки лабораторію перевели до нового приміщення, влаштованого для неї в маєтку по вулиці Саксаганського №139 (колись Маріїнсько-Благовіщенська).

Архітектором цієї будівлі був Іполит Ніколаєв, син відомого архітектора Володимира Ніколаєва.

Однією з найяскравіших його робіт є корпуси Олександрівської лікарні, що на Шовковичній вулиці.

Іполит Ніколаєв

Це триповерхова цегляна тинькована будівля, у плані прямокутна, з незначним виступом на лівому фланзі, що підкреслював проїзд на подвір'я (тепер замість проїзду зроблено вікно). Побудована в стилі історизму. Архітектурно-мистецьку цінність будівлі визначає головний фасад, що схожий на ренесансне палаццо. Прямокутні вікна першого поверху оздоблено лиштвами з прямими сандриками, другий і третій поверх мають аркові вікна. Будівлю оздоблено ліпленим декором на замкових каменях. Також на стінах можемо бачити вишуканий рослинний орнамент у вигляді листя (перший поверх) та луски (другий поверх). Позбавлений ліпленого декору третій (надбудований) поверх тектонічно ув'язаний з основним об'ємом.

Будинок – яскравий зразок невеликої житлової споруди – особняка з рисами неоренесансу.

Зараз ця будівля належить фармацевтичній корпорації «Артеріум» і міститься впритул до нової головної, більш сучасної будівлі. Територія охороняється, а на задній двір пускають лише працівників.

З 1890-х років і до 1912 року в будинку також проживав уже відомий нам Адольф Адольфович Марцинчик (син).

Ось таку цікаву сторінку історії київської фармацевтики ми перегорнули, Попереду і нас іще багато колись відомих, але вже забутих історій, які чекають свого часу.

Джерела та література

Друг, О. 2013. *Вулицями старого Києва*. Львів

Друг, О., Малаков, Д. 2004. *Особняки Києва*. Київ.

URL: <https://www.capital.ua/>.

URL: <https://spraga.info/>.

URL: <https://www.shukach.com/uk>.

URL: <http://kyiv-heritage-guide.com/>.

URL: <https://tut-kiev.com/uk>.

Ольга Борисюк

*лекторка 1-ї категорії
сектору освітньої роботи МІДЦ*